

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת לך-לך'

י' במרחשוון

בקריאת ההפטרה, קרא הרבי "וקווי ה' יחליפו כוח" (ישעיה מ, לא) הצירי תחת הוא"ד².

יום שני

י"ב במרחשוון

תענית 'שני' בתרא.

יום חמישי

ט"ו במרחשוון

סוף זמן קידוש לבנה (לכתחילה) - כל הלילה, אור ליום חמישי.

(1) כן הוא שם הפרשה בתורה-אור, תורת-חיים וכו', עד היום-יום ולקוטי-שיחות ועד בכלל.

(2) (vekovey) הרה"ח ר' יוסף-יצחק שיחי' אופן והרה"ח ר' טוביה שיחי' זילברשטרום (האחרון כתב הביתנה כששמע זאת לראשונה מפי הרבי, כיוון שלמד לקרוא אחרת), כדעת האבן-עזרא שהביא המנחת-שי בתהילים לו, ט וכן הוא במסורה שבמקראות גדולות שלו ושלנו, וכן נדפס בחומש 'תורה תמימה' שממנו קרא הרבי את ההפטרות. ולא כדעת הרד"ק והמנחת-שי עצמו, וכנדפס בחומש היידנהיים, בתנ"ך קורן, בתנ"ך ברויאר (שממנו נעתק 'ספר ההפטרות - חב"ד', הוצאת קה"ת תשנ"ה) ובתיקון 'איש מצליח', שהצירי תחת היו"ד וקוראים וקויי

(vekoyey). זאת למרות שלדעת הראב"ע והמסורה הנ"ל הרי בתהילים שם צריך לומר "וקווי", ולמעשה בכל ספרי התהילים, גם ב'אוהל יוסף יצחק', נדפס שם "וקווי", אם-כי לא ידוע איך קרא הרבי שם.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחי' ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק, בני הרה"ח ר' שלום ישע' ע"ה דייטש

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשמו

ערב שבת קודש
פרשת לך-לך
ט' במרחשוון ה'תשס"ט
שנת הקהל

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט' במרחשוון ה'תשס"ט – ט"ז במרחשוון ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט' במרחשוון	הלי שמיטה ויובל פרק ו-ח.	הלי זכיה ומתנה פרק ז.	מ"ע קמ. קלו. קלו. מל"ט רכז.
ז'	י' במרחשוון	פרק ט-יא.	פרק ח.	מ"ע קלח. מל"ט רכז. מ"ע קלט.
א'	י"א במרחשוון	פרק יב-יג. שאלו שלום וגוי. ספר עבודה והוא ספר שמיני. הלי בית הבחירה. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ט.	מל"ט קסט. קע. מ"ע קפג. מל"ט רכח. מ"ע כ.
ב'	י"ב במרחשוון	פרק ב-ד.	פרק י.	מל"ט עט. פ.
ג'	י"ג במרחשוון	פרק ה-ז.	פרק יא.	מ"ע כא.
ד'	י"ד במרחשוון	פרק ח. הלי כלי המקדש והעובדים בו. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יב.	מ"ע כב. מל"ט סז. מ"ע לה. מל"ט פג. פד.
ה'	ט"ו במרחשוון	פרק ג-ה.	הלי שכנים. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ט פה. פב. מ"ע לד. מל"ט פו.
ו'	ט"ז במרחשוון	פרק ו-ח.	פרק ב.	מ"ע כג. מל"ט עב. מ"ע לב. לו.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**	זמן ציצית ותפילין	זריחה	סוף זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
ו', ט' במרחשוון	4.02	4.49	5.11	6.09	8.42	11.24	4.45.0	5.10
ז', י' במרחשוון	4.03	4.50	5.12	6.10	8.42	11.24	4.44.3	5.10
א', י"א במרחשוון	4.04	4.51	5.13	6.11	8.43	11.24	4.43.6	5.09
ב', י"ב במרחשוון	4.04	4.52	5.13	6.11	8.43	11.25	4.43.0	5.08
ג', י"ג במרחשוון	4.05	4.52	5.14	6.12	8.44	11.25	4.42.3	5.08
ד', י"ד במרחשוון	4.06	4.53	5.15	6.13	8.44	11.25	4.41.8	5.07
ה', ט"ו במרחשוון	4.07	4.54	5.16	6.14	8.45	11.25	4.41.2	5.07
ו', ט"ז במרחשוון	4.07	4.55	5.17	6.15	8.45	11.25	4.40.6	5.06

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנת הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י
לך	4:09	5:22	4:24	5:24	4:13	5:22	4:27	5:25
וירא	4:05	5:18	4:19	5:20	4:09	5:18	4:23	5:21

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מז"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il • דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il • אינטרנט: ISSN 0793-7474

זמן התפילה בבית חיינו

ב'התקשרות' גיליון תרצ"ג עמ' 18 מוזכר שזמן תפילת שחרית בשבת-קודש הוא בשעה 10, כדי שיהיה זמן ללמוד חסידות כהכנה לתפילה.

ויש להוסיף: זו גם הסיבה שבמניין של הרבי התפללו בכל יום בשעה 10 - וכך אמר הרבי במפורש להרב יאלעס ע"ה, ונדרס בספר 'בצל החכמה' עמ' 132 ואילך.

תואר הרוגצ'ובי

במדור 'ניצוצי רבי' שם עמ' 9, מובא בנוגע להתואר גאון על הרוגצ'ובי, ויש להוסיף: בלקוטי שיחות כרך יט עמ' 315 בהערה 6 כתוב: "יודוע דכ"ח מו"ח אדמו"ר אמר עליו 'שר התורה'", ועל-דרך-זה בכמה מקומות.

ר' זלמן וואסערמאן, ברוקלין, נ.י.

קדיש יתום - רשות או חובה?

בגיליון שבוע פ' בהעלותך, במדור 'בירורי הלכה ומנהג' (תשכ"ה עמ' 15), הביא הרב י.ש. גינזבורג את הוראת הרבי לומר קדיש יתום לאחר עלינו (על-ידי מי שאין לו אב ואם), ודן עד כמה יש חובה בדבר. רציתי להעיר בעניין זה ממה ששמעתי מאבי הרה"ג ר' מנחם מענדל שי' גליצנשטיין, שבהיותו בשנת ה'קבוצה' (תשמ"ב) אירע פעם שבעת התפילה לא היה יתום מלבד הרבי, ולאחר 'עלינו', הביט הרבי סביבו, ויצא ללא אמירת קדיש?

יודוע עד כמה יש ללמוד ממה שנהגו רבותינו נשיאינו בפרסום וברבים ("מעשה רב").

שמואל גליצנשטיין, תומכיי-תמימים ליובאוויטש 770

הערת המערכת:

כשמביאים 'מעשה רב' ומנסים ללמוד מזה הוראות, צריך לנסות לחשוב, עד כמה שיד שכלנו מגעת, מה היה הטעם להנהגה זו. ולעניית דעתנו הדברים פשוטים:

אם היתה אמירת הקדיש חובה על כל (יתום מן) המתפללים, היה הרבי אומר זאת בעצמו. מכאן, שהעניין מוטל על הגבאים (למצוא מי שיאמר קדיש). וכיוון שלא דאגו לכך, וכשאין הכרח בדבר "אין רבותינו מתערכים בענייני בית הכנסת" (עיין בגיליונות 'התקשרות' תכה,תלד,תלט), יצא הרבי (או אולי כנ"ל - בהבעת מחאה כלשהי).

1) אגב, כך הוא הכתיב (האיות) הנכון של כינוי זה בלה"ק, כי הוא"ו הראשונה והשנייה כאן באה במקום חולם, ולא "הרוגצ'ובי" כפי שכתבו רבים לאחרונה, כולל בספר שכתב עליו, שהרי הגימ"ל בתיבה זו מנוקדת בפתח, ואפשר לכתוב אחריה אל"ף ("הרוגצ'ובי"), כפי שכתב הרב זוין ע"ה בפרק על הגאון בספרו 'אישים ושיטות', ומה גם בכתבי ה"מלא דמלא" הנהוג בשנים האחרונות. כך גם בקשר לכתבי של הרב חודקוב, כי הדל"ית שם מנוקדת בפתח - המערכת.
 2) ויש אומרים, שלפני צאתו, החווה בידו הק' תנועה של ביטול - המערכת.

ומשביע אני... / ניקוד 'פורעניות' / זמן התפילה / תואר הרגוצ'ובי / קדיש יתום

"ומשביע אני..."

בסוף גיליון תש"א של 'התקשרות', נתבקש מקור לשיחה שבה הרבי מבאר את דברי הרב המחבר ספר החינוך: "ומשביע אני בשם המיוחד..." כאשר אין פה בעצם שום קבלת שבועה. העירנו הרה"ח ר' חיים שלמה שי' דיסקין, שליח הרבי ורב קהילת חב"ד בקריית-אטא, שהדברים מופיעים בלקוטי-שיחות כרך כו עמ' 37-35, בשיחה לכ"כ"ד טבת, על מה שכתב הרמב"ם בהתחלת ספר ה'מורה' (בצוואת זה המאמר): "ואני משביע באלקי ישראל כל מי שיקרא מאמרי זה..." [שלא יפרש בו לאחרים את העניינים המחודשים], ועל-דרך-זה בדברי הרב חיים וויטאל (בהקדמתו הג' שבראש ס' 'עץ חיים' דפוס ווארשא) שהשביע את הלומד בספריו "כעין שבועה זו" - שלא כתבו זאת בלשון נידוי והרם העלולים לחול ח"ו גם על הדורות הבאים, אלא רק בלשון שבועה שבאמת אינה חלה ללא עניית אמן, כדי שבצוק העתים, ובפרט בדורותינו, כן יוכלו לעסוק בזה, אלא שעליהם לדעת את ההגבלות שהטילה התורה על הלימודים הללו (שהן תוכן ה'שבועה').

ניקוד 'פורעניות'

בקשר למה שדנו בגיליון תש"א עמ' 18 אודות ניקוד תיבת 'פורעניות' בתפילת הדרך וכיו"ב, העירנו הרב לוי יצחק שי' ראסקין מלונדון, שגם בסידור אדמו"ר הזקן בפרקי אבות (פ"ה מ"ח) מופיעה תיבת פורעניות בנו"ן חרוקה, וכן הוא בסדור ר' שבתי סופר (עמ' 607), וכן ניקוד ר' זלמן הענא [וכן הוא הניקוד האשכנזי הישן, ראה בספר 'הסידור' עמ' קה ס"ב, המערכת]. ונחלק עליו היעב"ץ (בספרו 'לוח ארש' עמ' רח) כי לדעתו צ"ל הנו"ן במלאפוס, ככנין 'חנניות' ועוד.

הרב יוסף שמחה גינבורג, עומר

במצוות מילה: שלמות המעלה שבמצוות עשה ולא תעשה

כיצד ניתן להסביר את ייחודה של מצוות מילה (ופסח) מכל המצוות • מצווה זו ממשיכה לא רק אור המתלבש בכלים, אלא גם אור שלמעלה מהתלבשות • שורש הדבר - על מצווה זו נצטוו קודם מתן-תורה; ולפיכך היא למעלה מהתחלקות המצוות לעשה ולא-תעשה • משיחה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. שאלתי פעם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות מנהגים - למה לא רשמו אותם? והשיב לי: לא היו מונחים בזה ("מאיזי ניט געלעגן אין דעם"). ושאלתי: הרי ישנם ריבוי עניינים הנוגעים לפועל וצריכים לידע איך להתנהג? והשיב: באמת חבל ("עס איז טאקע אַ שאַך") שלא רשמו אותם. ולכן, כשראיתי איזה מנהג אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ציינתיו ברשימה, והשייך גם לרבים, הבנתו מכ"ק מו"ח אדמו"ר שכדאי לפרסם ברבים.

ב. פעם נודמן לי להיות נוכח בכרית-מילה שבה נתכבד כ"ק מו"ח אדמו"ר בסנדקאות², וציינתיו

(1) ראשי-דברים בעת כרית מילה אצל הרה"ת ר' יוסף מנחם מענדל טענענבוים. ברשימה נוספת, שהזכיר גם אודות העילוי דסעודת ברית מילה, שנזכרה בתורה - כמ"ש (וירא כא, ח) "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק", ולדעה אחת (פדר"א פכ"ט. תוד"ה שש - שבת קל, א) היתה סעודה זו ביום הברית.

(2) ראה גם מכתב כ"ב טבת שנה זו (אגרות-קודש ח"ד ע' קכט).

ברשימותיי כמה הנהגות³:
כ"ק מו"ח אדמו"ר ציווה להביא הטלית שלו, והתעטף בה ללא ברכה⁴.
הברית-מילה היתה כשולש-ארבע שעות לאחר תפלת שחרית, לאחר כל השיעורים של הפסק - כפי שמצינו בשולחן-ערוך של רבנו הזקן כמה שיעורים: עד שיסיח דעתו⁵, ב' שעות⁶, וכיוצא-בזה⁷ - ואף-על-פי-כן, התעטף בטלית שלו ללא ברכה.

ואף שהיה יכול להתעטף בטלית שאולה שאין מברכים עליה⁸, מכל מקום, התעטף בטלית שלו

(3) ראה "רשימות" חוברת סה ע' 7 (מברית מילה בשנת תרצ"ב באטוֹצֶק), חוברת קפו ע' 14 (מברית מילה בשנת תרצ"ה בוורשא).

(4) כך נהג גם כ"ק אדמו"ר - כשנתכבד בסנדקאות בברית מילה זו (המנו"ל).

(5) או"ח הל' ציצית ס"ח סכ"גכה. וראה גם הל' ציצית בסידור אדה"ז בסופן.

(6) שם סכ"ה סכ"ט. סת"ל"ט ס"ג.

(7) ולהעיר, שיש דברים שהשיעור שלהם הוא כל היום (שם סמ"ז ס"ז). וראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר ח"ג ס"ע רי ואילך. וש"נ.

(8) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ד ס"ח.

בירור ניצוצות התווה

שגם בתווה יסכימו...

א. זה לשון סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחתו שמחת-תורה ה'תש"ד, שכנראה הוא התחלת השיחה הבאה כאן...:

כאשר שילם . . . (אחד מהתמימים בזמן ההוא ואחר-כך מראשי המשפיעים בישיבת תומכי-תמימים) היה צריך להתייבב לצבא, אמר לו אבא: הלוא תצא מהם בכל מקרה, אלא שהניצוץ תווה המיועד להתברר על-ידך, צריך לעבור דרך ה'וואלאסט' (=המחוזות ברוסיה היו נחלקים לכמה "וואלאסטן", והיו נקראים לצבא למשרד הוואלאסט), שהניצוצות דתוהו גם הם יסכימו...

(הערת כ"ק אדמו"ר בס' תורת שלום בתחילת השיחה דלקמן)

המדריגות הגבוהות ביותר הן עבור האדם

זה היה כל עניין שבירת הכלים דתוהו, כדי שיוכל להתלבש בהם כו' והם יאמרו כפי רצוננו... ההנה חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, שהאדם צריך לידע שבשבילו היה כל בריאת העולמות, וכמו בקיום התורה ומצוות, שקיומן מתאפשר גם כאשר לא נמצא אלא יהודי יחיד. אילו יצויר שהיה רק יהודי אחד, הלא גם אז שייך עניין התורה ומצוות, שהרי לשם כך אין צורך בריבוי . . . זהו עניין שבבילי נברא העולם, שכל המדריגות, אף היותר גבוהות האמורות בספר עץ חיים - שם מדובר גבוה יותר מכל המקובלים הראשונים . . . ואפילו אלו המובאים בחסידות, בה מדובר למעלה מכולם - הרי הכול הוא בשבילו, נוגע לו ולמציאותו.

...אלא "הוא" [הקב"ה] עצמו יודע, שצריך להיות גולם גשמי שאינו רק כפי שהוא אלוקות. ולשם כך היה עניין שבירת הכלים דתוהו.

הלא אין זה דבר שלפי ערך, שכזו מציאות תוכל להיבראות. פירושו של דבר: מצד כלי-יכול הכול יכול להיות. אלא שהוא ברא את העולם באופן שבכל זאת יהיה ניתן להבינו בשכל. לכן היה שבירת הכלים של תווה. ולשם כך היה לפני כן בריאת עולם התווה, אלו המדריגות של "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני-ישראל", שזוהי פרשה שלמה בתורה.

...ובשביל זה היתה כל הכוונה של שבירת הכלים דתוהו ובריאת עולם התווה, שזהו התגלות עולם העקודים, ולאחריו שבירת הכלים דתוהו, ששבירתם היתה כדי להתלבש בכאלה שאין להם שום שייכות לאלוקות, ועוד מחליפים אלוקות בדבר אחר - ושגם הם יגידו כרצוננו.

אכן יש לחשוב ולהתבונן בכך ולהיות מונח בזה, אשר כל תכלית שבירת הכלים דתוהו - שחסידים יודעים על איזו מדריגה מדובר - היא כדי להתלבש באלו שהם היפך האלוקות לגמרי ומחליפים אלוקות בדבר אחר, ושגם הם יגידו כרצוננו.

... הלוא הוא רוצה רק טוב, בלי ספק, שהרי "באור פני מלך חיים", אולם הכוונה ב"פני מלך" היא דווקא כאשר הוא מאיר פניו. עם זאת, אכן יש לבקש על כך. מבלי לבקש לא יועיל כלום, אך כשמבקשים - הרי ודאי שאז יהיו הם כרצוננו, ויגאל גאולה שלמה.

(שמחת תורה תרס"ז. ספר השיחות "תורת שלום" מכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, עמ' 70-72 - תורגם מאידיש)

אבל אצלנו, ההתחלה היא בעניין העיקרי - עניין המעשה.

ד. באותה הזדמנות סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴: על ברית-מילה אצל אחד מנכדי הצמח-צדק היו צריכים לבחור בין שני מוהלים. מוהל אחד היה אומן מומחה במלאכתו, אבל לא היה שייך כל כך לכוון כוונות כו', ומוהל אחד שהיה שייך לכוונות, אבל לא היה אומן מומחה כל כך. וציוה הצמח-צדק לקחת את המוהל שהוא אומן מומחה, באומרו: עשי לעילא, ו"לעילא" בדרגה כזו ששם אין צורך ב"כתובת" ("אזא לעילא וואס מ'דארף דארטן ניט קיין אדרעסן").

והוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר: לכאורה אפשר לבאר פירוש הדברים, שהסיבה שיכולים לקחת את המוהל האומן אף שאינו שייך לכוונות, היא מפני שהמוהל השני כיוון את הכוונות, וכפי שמצינו בכמה עניינים שכוונתו של אחד מועילה גם לשני¹⁵. אבל, מלשוננו של הצמח-צדק "עשייה לעילא", מובן, שהעשייה כשלעצמה דיה וטובה, ואין צורך בכוונות.

ה. ויש להוסיף בביאור מעלת העשייה שבמצוות מילה:

המעלה המיוחדת במצוות מילה שלא מצינו דוגמתה בשאר המצוות (מלבד פסח) - שהיא מצוות עשה, ויש בה אזהרת כרת, שזהו חידוש לגבי שאר המצוות, כי, אזהרת כרת אינה אלא במצוות לא תעשה, ורק במילה ופסח יש אזהרת כרת על ביטול מצוות עשה¹⁶.

וביאור העניין¹⁷:

מבואר בדרושי חסידות¹⁸ שיש מעלה במצוות לא תעשה לגבי מצוות עשה, שמצוות עשה הם בבחינת

14 ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה ס"י (לעיל ע' 88).

15 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ט ס"ז.

16 כריתות בתחלתה. וראה זה"א רס, א.

17 בהבא לקמן - ראה אוה"ת יתרו (כרך ז) ע' ב'תרצו

ואילך. שה"ש (כרך ב) ס"ע תסו ואילך. סהמ"צ להצ"צ

מצות מילה ספ"ב (דרמ"צ י"ד, רע"ב). לקו"ש ח"ג ע'

834 הערה 23.

18 ראה לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ"מ.

דווקא, וללא ברכה, להורות שאין צורך לברך עוד הפעם גם לאחר שיעור הפסק.

בשעת הברית-מילה הבחנתי שכ"ק מו"ח אדמו"ר - שהיה הסנדק - נראה חיזור ולכן מאור, ובשעת החיתוך, הפנה כ"ק מו"ח אדמו"ר את ראשו כמי שלא יכול להסתכל על דם.

ולהעיר על הפלא שבדבר - שהרי כ"ק מו"ח אדמו"ר היה שוחט⁹, ואף-על-פי-כן, הפנה את ראשו כמי שאינו יכול להסתכל על דם.

כמו כן הבחנתי שבמשך כל זמן הברית-מילה היה כ"ק מו"ח אדמו"ר מרחש בשפתיו ("געשעפטשעט מיט די ליפן") בלחש¹⁰. - אינני יודע מה אמר בשעת מעשה, אבל הבחנתי שאומר משהו.

אחר כך שאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר מה אמר בשעת הברית-מילה (כ"ק אדמו"ר חייך ואמר): והוספתי, שזהו דבר הנוגע לפועל, שאם יכבדוני פעם בסנדקאות אדע מה צריכים לומר... - אבל כ"ק מו"ח אדמו"ר לא השיב לי.

(וסיים כ"ק אדמו"ר): נו, אינני יודע אמנם מה אמר, אבל יודע אני על כל פנים שהיה אומר משהו.

ג. לאחר הברית-מילה, בעת הסעודה¹⁰, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹:

סדר העבודה לאחר מתן-תורה הוא שבתחילה צריך להיות העברת ערלת הגוף, שזהו עניין המעשה, ואחר כך העברת ערלת הלשון, עניין הדבור, ואחר כך העברת ערלת הלב, עניין המחשבה.

אצל אברהם אבינו - קודם מתן תורה - היה הסדר באופן הפוך: בן שלש שנים הכיר את בורא¹² - שזה עניין המחשבה, ואחר כך היתה עבודתו בפרסום אלקותו יתברך בעולם¹³ - בדבור, ואחר כך היתה המילה כפשוטה - במעשה.

9 ראה אגרות-יקודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שסא.

10 באמירת לחיים וטעימת מיני תרגימא.

- לאחר זה התקיימה סעודה ממש (בנטילת ידיים כו'), שלא בנוכחות כ"ק מו"ח אדמו"ר.

11 הובא ב"היום יום" ז שחון.

12 נדרים לב, סע"א. ב"ר פ"ל, ת. ושי"נ.

13 ראה רמב"ם הל' ע"ו פ"א ה"ג.

וגם צריך חיפוש, האם יש לשיטות החולקות מקור מוסמך – כמנחת שי ותורה-אור וכדומה – או שזה "תיקון" של איזה מרדק שהחליט על דעת עצמו לשנות את הנמצא במסורה. (דוגמא לדבר, שבבתי הספר החרדיים בארה"ק כשמלמדים דקדוק, משתמשים בספרי דקדוק כשרים שנוקטים בפשיטות שכל פועל הוא בג' אותיות, ולא טורחים כלל להסביר לתלמידים שזו רק שיטת הרד"ק, אך שיטת רש"י ור"ת וכו') היא שיש פעלים בני ב' או ד' אותיות, והיינו לפי שכמה מהמרדקים האחרונים החליטו שקל יותר ללמד שיטת הרד"ק, וכן מטעמים נוספים.¹⁶

והרי אותו הדבר קרה בנוגע לשיטות בעניין שבא נע ונח, שהרי הייתה מסורת ברבר, ועד שאדמו"ר הזקן עצמו כתב בשולחנו (סי' ס"א סכ"ב) שהנ"ל ידוע למרדקים, ואחר כך באו אחרים ושינו מדעתם, וכמו שכתוב בספר שערי תפילה ולוח ארש ושאר ספרים. ובמשך הדורות המשיכו כל אחד מהם ללמד לתלמידיו כשיטתו, וכל מרדק משוכנע באמינות דרכו לפי שכן למד מרבו, וההכרעה בכל הנ"ל¹⁷ צריכה להיות מבוססת על דא"ח וגם על בירור המסורה המקורית.

וכמובן שתיתכן גם אפשרות של שתי מסורות צודקות, וכמובא בכמה וכמה מקומות ב'מנחת שי' המסורת ד'בן אשר' ר'בן נפתלי, ו'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', ועל-דרך י"ב נוסחאות התפילה כנגד י"ב שערים.

ובקשר למה שכ"ק אדמו"ר שמע את קריאת התורה מתוך חומש 'תורה תמימה', הנה גם בשנים הקודמות לא הסיקו מכך מסקנות ממש, דהרי לא תמיד אפשר לדעת בוודאות את הסיבה האמיתית, אך בנושא זה עצמו, לאחר יסוד תקנת לימוד הרמב"ם – כשהסביר כ"ק אדמו"ר בשיחתו את העניין ד'תורה בפירושה ניתנה', ואשר לכן, כששומעין קריאת תורה שבכתב עדיף להיזכר בפירושי תורה-שבעל-פה על פסוקים אלו¹⁸ – הובן אז בפשטות הטעם לשימושו בחומש הנ"ל, כיוון שבו מביא בקצרה את פירושי התורה שבעל-פה, ממש כמו שהיה רגיל כ"ק אדמו"ר לומר תהילים בשבת מברכים מתוך תהילים עם פירוש 'הל אור' ('אור התורה' לאדמו"ר ה'צמח צדק'), ואפשר היה לראות בבירור איך שהיה עובר על כל פירוש 'יהיה אור' במהירות.

(דרך אגב: ב'לוח השבוע' בגיליון תש"ט הוזכר ההבדל בין 'העלית' כשאות למ'ד בחיריק או בצירי, ואולי אין הערה מסוג זה מתאימה למדור זה, לפי שרק המתחילים טועים בהנ"ל, ואם רוצים להתעכב על טעויות ושיבושים רגילים אלו, הרי שיש הרבה יותר).

הרב ברוך דוב לשס, מונסי, נ.י.

ההערות הן "הערות המערכת".

אותה, משל לשני מטרוניות שהיו באות זו על גב זו ואין אתה יודע אי זו גדולה מחבירתה, זו שהיא יורדת מפני חבירתה את יודע שחבירתה גדולה ממנו".

אף-על-פי ש"שבת שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה", הרי, גם בשבת ישנו הגדר והחילוק של מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כאמור, שהמשכת האורות בכלים היא באופן של עשייה (מצוות עשה), והמשכת האורות שלמעלה מהתלבשות

ו"ה, ומצוות לא תעשה הם בבחינת י"ה, כי, על-ידי קיום מצוות עשה ממשיכים אורות שיכולים לבוא ולהתלבש בכלים, ולכן המשכתם היא על-ידי עשייה, מה שאין כן על-ידי מצוות לא תעשה ממשיכים אורות שהם למעלה מהתלבשות בכלים, ולכן המשכתם היא באופן שעל-ידי העדר העשייה (מניעה מלעשות הרבר) נמשך האור בדרך ממילא, אבל אי-אפשר להמשיכים על-ידי עשייה. כלומר: יש אמנם מעלה בהמשכת האור שיכול

בתחילה צריכה להיות העברת ערלת הגוף, שזהו עניין המעשה, ואחר כך העברת ערלת הלשון, עניין הדיבור, ואחר כך העברת ערלת הלב, עניין המחשבה

בכלים היא באופן של העדר העשייה (מצוות לא-תעשה), ואי-אפשר להמשיכם באופן של עשייה. ולכן "המילה דוחה אותה", שהמילה גדולה מן השבת – שיש בה המעלה של מצוות לא תעשה שהם גבוהים ממצוות עשה (כמובן מזה שיש בה אזהרת כרת), שעל-ידיה נמשכים האורות שלמעלה מהתלבשות בכלים, ולא עוד אלא שאורות נעלים אלה (שברוך כלל נמשכים על-ידי העדר העשייה דווקא) נמשכים באופן של עשייה.

1. וכביאור טעם הדבר – יש לומר: מצוות מילה (וכן פסח) נאמרה לפני הדיבור. ואף שאנו מקיימים אותה מצד הציווי שלאחרי הדיבור²², מכל מקום, מתייחסת גם למצוות מילה כפי שהיא לפני הדיבור²³.

ולהעיר שעל דרך זה מצינו בנוגע לתורת החסידות – שספר התניא מתייחס לאופן התגלות החסידות לאחרי פטרוברג, אף שכתבתה היתה לפני פטרוברג²⁴.

לבוא ולהתלבש בכלים, ומהאי טעמא¹⁹ מצוות עשה דוחה מצוות לא תעשה²⁰, אבל אף-על-פי-כן, מצוות לא תעשה הם גבוהים יותר ממצוות עשה, כיוון שעל-ידם נמשך אור נעלה יותר, אור שלמעלה מהתלבשות בכלים.

ומצד גודל מעלת מצוות לא תעשה על מצוות עשה – אזהרת כרת היא במצוות לא תעשה דווקא. וכיוון שבמצוות מילה ופסח יש אזהרת כרת, על כרחך צריך לומר, שגדלה מעלתן כמו מעלת מצוות לא תעשה, היינו, שעל-ידם ממשיכים אורות שלמעלה מהתלבשות בכלים, ויתירה מזה, שגם האורות שלמעלה מהתלבשות בכלים שבדרך כלל אי-אפשר להמשיכם על-ידי עשייה אלא על-ידי העדר העשייה (לא תעשה), נמשכים במילה ופסח על-ידי עשייה.

1. על-פי זה יש לבאר מאמר רז"ל²¹ בנוגע למעלת מילה לגבי שבת – "שבת . . . שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה ו(אף-על-פי-כן) המילה דוחה

19) ראה לקו"ת שם ו, ה.

20) שבת קלב, ב. ויעור.

21) ירושלמי נדרים פ"ג ה"ט.

22) פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז.

23) ראה בארכוב לקו"ש ח"ל ע' 55 ואילך.

24) ראה סה"ש תורת שלום ע' 55. ע' 114.

ויש לומר, שהחילוק בין אופן המשכת אורות ככלים על-ידי עשייה להמשכת אורות נעלים שלמעלה מהתלבשות ככלים על-ידי העדר עשייה, נתחדש לאחר הדיבור, אבל לפני הדיבור לא היתה מידה והגבלה זו, ולכן, במצוות מילה שנאמרה ומתייחסת ללפני הדיבור, יכולים להמשיך אורות שלמעלה מהתלבשות ככלים על-ידי עשייה²⁵.

ח. (כ"ק אדמו"ר המשיך לספר אודות הברית-מילה שבה היה נוכח כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ:)

(25) ברשימה נוספת, שדוכר גם אודות ביאת אליהו הנביא בעת הברית, כמו בליל הסדר, וסיפר, שאדמו"ר מהר"ש הבטיח לנכדו (בן בתו הרבנית דבורה לאה), שאם יתנהג באופן כן וכן, יראה לו את אליהו הנביא (ראה גם "רשימות" חוברת קפז ס"ע 13 ואילך).
וכן נזכר אודות כוסו של אליהו בליל הסדר, שכיוון שיש פלוגתא אם צריך לשתות כוס חמישי, ולא נפסקה הלכה, לכן מוזגים כוס חמישי, וקורין אותו "כוסו של אליהו", לרמוז שכשיבוא אליהו ויפתור את כל הספקות (כהר"ת "תיקו"), אזי יתברר גם דינו של כוס זה (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 48 ואילך).

בברית-מילה הנ"ל נתן כ"ק מו"ח אדמו"ר עשרים זלָאָטעס עבור הישיבה, באומרו, שסכום זה הוא בתור דמי-קדימה עבור לימודו של הילד (הרך הנימול) בישיבה²⁶.

ויש לקבוע מנהג זה בכל ברית-מילה - ליתן לישיבה דמי-קדימה עבור לימודו של הילד בישיבה. (כ"ק אדמו"ר חייך ואמר:) לכל לראש - יש תועלת בכך שנותנים מעות לישיבה, ועוד והוא העיקר, שכיוון שזוהי הנהגה שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר, יש לקבוע מנהג זה.

(כ"ק אדמו"ר נתן לבעל-הברית חמש דולר ליתן לישיבה, באומרו, שהערך של עשרים זלָאָטעס (הסכום שנתן כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ) אז שווה היום לחמש דולר).

(ראשי-דברים בעת ברית מילה, ז' אדר'שני, ה'תשי"א. 'תורת מנחם - התועודיות' תשי"א ח"א (ב) עמ' 277-281, בלתי מוגה)

(26) הובא ב"היום יום" כח אדר שני (מ"ברית מילה שזה ורשא". ראה לעיל הערה 3).

ומעמד הר סיני, כאשר [בכתבי האריז"ל, במגן אברהם] ובשולחן ערוך אדמו"ר הזקן זו הזכרה אחת, וגם בשש הזכירות שבסידור ישנה רק זכירה אחת (השנייה) הכוללת מעמד הר סיני ומתן תורה.

ואולי הבין בלשון השולחן ערוך "וקרבנו - להר סיני" שתיבת וְקָרְבָנוּ נעתקה מתוך הברכה, וכוונת אדמו"ר לומר שכשאומרה יזכור מעמד הר סיני. אבל פשטות הכוונה היא: "וקרבנו להר סיני", כלומר הקרבה שלנו - מה שה' קירב אותנו אליו בהר סיני¹⁰.

הרב יוסף שמחה גינזבורג, עומר

בעניין ה'מסורה' בקריאת התורה

לאחרונה דנו כמה וכמה בכל הנ"ל¹¹, ונראה שהיסוד הוא שבעל-הקריאה הרה"ח ר"מ שוסטערמאן ע"ה הסתמך על חומש 'תורה תמימה' וכו'.

בשנת תשמ"ז, לאחר שבעבודת השליחות היה צורך שאקרא בתורה, כשנפגשתי עם הבעל-קורא הנ"ל, שאלתי האם בקריאתו יש לו מסורת איש מפי איש מזקני אנ"ש עד לזמן אדמו"ר הזקן - שהיה קורא בתורה בצייבור, כמפורסם. והסברתי לו שכוונת שאלתי היא, לפי שהרי הכרעת כ"ק אדמו"ר בקריאת 'זכר' שבפרשת 'שלח' ו'תצא' מבוססת על הסבר אדמו"ר הזקן על-פי קבלה בדרגת הספירות המרומזת בניקוד הסגול והצירי¹². הרי כמורכב יש להסתפק בקריאת המילה 'ישפה' שבפרשיות תצווה ופקודי, שנחלקו התיקוני-סופרים האם הפ"א היא בניקוד צירי או סגול, וכמורכב בניקוד יו"ד ד'יהלום' שבפרשיות הנ"ל, אם היו"ד נקודה בקמץ או בפתח, וגם במילים "ונקדש בכבודי" שבפרשת 'אמור', שנחלקו האם הדל"ת ד'ונקדש' היא פתוחה או קמוצה, והדיעות החלוקות בהנ"ל הובאו במנחת שני, וכהנה עוד כמה וכמה, וכל הנ"ל בהוספה על מחלוקת התיקונים בכמה וכמה טעמים בספרים השונים, ולכן שאלתי למקור מוסמך בכל הנ"ל.

ועל זה ענה לי בכירור גמור, שאין לו מסורת איש מפי איש, ורק שבקריאתו הוא קורא תמיד כמו ב'תיקון ברדיצ'וב'.

תשובתו זו, מתחזקת בעובדה שהחסידיים היו בעיקר מסתמכים על תיקון זה, ולא על חומש רלדהיים, שעליו הסתמכו בעיקר בליטא, ואחר כך בתנ"ך קורן¹³, וכמובן זו סוגיה בפני עצמה בכל הקשור לתיקונים הנ"ל.

וכמובן שעל-פי דא"ח, ההכרעה בכל הנ"ל צריכה להיות מבוססת על המבואר בדא"ח במדריגות הנ"ל, ועל-דרך המבואר בלקוטי-תורה בדיבור-המתחיל 'ישמתי כדכר'¹⁴ במדריגות 'שהם' ו'ישפה', דלפי המובן מהמאמר שם, מתאימה נקודת הצירי¹⁵ למדריגה הרוחנית ד'ישפה' יותר מאשר נקודת ה'סגול', ועל-דרך-זה בשאר המקומות.

(9) ודי לנו בחרוז המוקשה בפיוט 'דיינו' בהגדה של פסח, "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דיינו" [שהרבי בביאוריו להגדה נותן לו שני הסברים: א) שראו שם את כבודו ואת גדלו. ב) אילו שמענו שם את עשרת הדברות ולא נתן לנו אח"כ את הלוחות והתורה והמצוה - דינו]. וכאן מופיע מעמד הר סיני **לאחרי** מתן תורה, ואין לזה שום משמעות.

(10) ראה גם לשון ה'דרך החיים' ס'י לב סי"ז (בסידור 'תורה אור' ברוקלין תשמ"ז, הוא בעמ' 612): "שאו בחר בנו מכל עם וקרבתו לתנו תורתו".

(11) 'התקשרות' גיליון תש"ב עמ' 14 וגיליון תש"ח עמ' 17.

(12) ס' המנהגים עמ' 72, מס' מאמרי אדמו"ר הזקן 'בונה ירושלים'. אמנם ע"ג איך אפשר לפסוק כך **מדעתנו**. וזכר לדבר - ההסתייגות שבס' שערי תשובה, בשר"ע או"ח ר"ס לב, מסופרי סת"ם הקובעים את צורת האותיות לפי **הבנתם** בספרי הקבלה (משא"כ כשחקים צורה שכתבו סופרים חשובים).

(13) הבעל-קורא הוותיק הרב יוסף יצחק של' אופן, שהתעניין הרבה בפירוש המסורה, מספר, שפעם ענה הרבי למישהו ביחידות, שבתנ"ך 'קורן' [וכן בתנ"ך 'ברויאר'] מכריעים על-פי המסורה של 'כתר ארס צובה', שהיא מסורה ספרדית, ואין בזה הכרעה לפי המסורה האשכנזית, ע"כ. מאידך הוא אומר, שחומש 'תורה תמימה' [וכן 'העמק דבר'] מוסר את המסורה במדויק "כמנהג מדינתנו", ולכן השתמש בו הרבי, ומשום-כך הסתמכו עליו רבים מאנ"ש, כולל הרב שוסטערמאן.

(14) פרשת ראה, דף כז טור ד.

(15) הכתיב הרגיל הוא 'צירי', וכן הוא ברשימת הרבי שבספר המנהגים שם. מאידך, בס' אורי-התורה להצמח-צדק (ספר הליקוטים,

הפצת פנימיות התורה ללא הגבלה

ההכרח בלימוד פנימיות התורה בסמיכות לגאולה

בוהר סוף פרשתנו איתא: "אמר רבי יוסי, כתיב יבקע כשחר אורך גו'. זמין קב"ה לאזכרא על בני ויימא אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך"...

סיום הזוהר בפסוק זה אינו כדי לסיים בדבר טוב בלבד, כי אם סיום בדבר טוב השייך לעניין זה - גילוי הסודות ורזין דאורייתא לעתיד לבוא, תמורת היותם עתה בהתנסות והעלם...

ולכן, כאשר נמצאים בסוף ו"אחרית הימים", בסמיכות ממש לגאולה העתידה - אזי צריך להיות הגילוי דפנימיות התורה באופן ד"יפוצו מעיינותיך חוצה", בכל מקום ומקום, ובלא כל הגבלות.

דהנה מבואר באיגרת הקודש (סכ"ו) ש"כל חכמת הקבלה הייתה נסתרת בימיהם (של התנאים) ונעלמה מכל תלמידי-חכמים, כי אם ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים". אבל מזמנו של האריז"ל - "מותר ומצווה לגלות זאת החכמה", ומדור לדור הולך וגדל ההכרח לגלות את הלימוד דפנימיות התורה, כך שלא זו בלבד ש"מותר ומצווה לגלות", אלא זהו דבר הכי מוכרח...

ויש לקשר עניין זה עם... כללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו":

כללות העניין ד"אז יבקע כשחר אורך גו'" - קשור עם יעקב, כמבואר בסידור (שער הסוכות רנז, ד ואילך) ש"יעקב הוא אותיות יבקע, ועל כן הוא אומר אז יבקע כשחר אורך גו'".

וזהו הקשר עם כללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" - עבודתו של כל אחד ואחד מישראל (ויעקב הלך לדרכו") בהפצת המעיינות חוצה באופן ד"אז יבקע גו'".

וההוראה מזה - בפשטות:

מכיוון שנמצאים אנו ב"אחרית הימים", ולפי כל הסימנים המבוארים בסיום מסכת סוטה נמצאים אנו בסמיכות ממש לביאת אליהו הנביא זכור לטוב (כסיום מסכת סוטה), "מבשר טוב", מבשר הגאולה העתידה, וכבר כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה - אזי צריכים להוסיף בגילוי פנימיות התורה בכל מקום ומקום, ללא כל הגבלה, "יפוצו מעיינותיך חוצה".

ולכל לראש - הפצת היהדות בכללותה, החל מאל"ף ב"ת של יהדות, ובאופן שבזה גופא (באל"ף ב"ת של יהדות) ניתנים גם העניינים הכי נעלים, עד לבחינה ד"צחצחות" וכל זה - באותיות הכי פשוטות, בהתאם למעמדו ומצבו.

וכאשר מקבלים החלטות טובות בנוגע להתעסקות בהפצת היהדות והמעיינות חוצה... אז יהיה העניין ד"וירא אליו ה'" (כפי שהולכים לקרוא בתפילת מנחה) באופן ד"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו'" בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, "מיד הן נגאלין".

(משיחת שבת פרשת לך-לך, ח' במרחשון התשד"מ - 'התוועדות' תשד"מ, כרך א עמודים 453-442 - בלתי מוגה)

'זכירות' בקריאת שמע / מסורה בקריאת-התורה

ה'זכירות' בקריאת-שמע

כתב בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן¹ (ממגן אברהם² בשם האריז"ל):

"זכירת מעמד הר סיני, ומעשה עמלק, ומעשה מרים, ומעשה העגל - הן מצוות עשה של תורה, וגם זכירת שבת - יש אומרים שמצוותה בכל יום. וטוב לזכור אצל קריאת שמע":

שכשיאמר "ובנו בחרת" יזכור מתן תורה וקרבנתו להר סיני, "לשמך הגדול" - מעשה עמלק, שאין השם שלם עד שיימחה זרעו, "להודות לך" - הפה לא נברא אלא להודות ולא לדבר לשון הרע, וזהו זכירת מעשה מרים, "וזכרתם את כל מצוות ה'" - זו היא שבת, ששקולה כנגד כל המצוות, ומעשה העגל - יש מי שאומר שיזכור כשאומר (ליחדך³) באהבה - ולא כאותה שעה שעשו את העגל, שלא היה [=הי'] באהבה עם הקב"ה".

בשער הכוונות הלשון בתחילה היא: "ארבעה זכירות... הא' היא - זכרון מעמד הר סיני וקבלת התורה", ובהמשך: "מתן תורה צריך לרמוז אותה באומרו: ובנו בחרת מכל עם כו' וקרבנתו מלכנו לשמך הגדול באהבה, כי על-ידי התורה קרבנו לשמו הגדול, ובחר בנו מכל עם וקבלנו אותו עלינו למלך, וזה - וקרבנתו מלכנו".

ואילו אדמו"ר הזקן העתיק רק מלשון המגן אברהם: "כשיאמר ובנו בחרת - יזכור מתן תורה", אלא שהוסיף "וקרבנתו להר סיני".

בסידורים החדשים כאן⁴, נדפס על "ובנו בחרת": (1) יזכור מתן תורה (ש"ע אדה"ז סי' ס סעיף ד), ועל "וקרבנתו מלכנו" - (3) יזכור מעמד הר סיני (שם). ואיני יודע היכן מצא בענייננו הזכרה נפרדת של מתן תורה

(1) סי' ס סעיף ד, בתוספת סימני פיסוק.

(2) שם ס"ק ב.

(3) שער הכוונות, ענין כוונת יוצר. פרי עץ חיים שער קריאת שמע פ"ג.

(4) ומסתבר, גם ממה שהאמור בש"ע נעתק (בלקוטי שיחות חלק יט עמ' 221 הערה 9) ביחד עם ענין שש הזכירות שבסידור ללא כל הסתייגות, שגם לאחר שהכניס אדמו"ר הזקן את שש הזכירות במפורש בסידור, עדיין יש עניין לזכור בק"ש.

(5) במגן אברהם לא נזכרה תיבה זו, וכנראה היא תוספת של אדמו"ר הזקן. וטעמו, כיוון שמדובר בעבודה זרה, מתאים יותר לכוון זאת בתיבה המדברת על יחוד השם, מאשר בתיבת "לאהבה" שהיא ענין כללי יותר.

(6) כן הוא בנוסח אשכנז. במהדורה החדשה של השו"ע, הערה כו, כתבו: "בסידור הנוסח: 'באהבה [תיבה זו אינה שייכת לנושא, שהרי היא מדברת על אהבה שבין הקב"ה לישראל] כו' וליחדך ולאהבה את שמך" - וזה כמובן במקום תיבת 'באהבה' שבשו"ע רבינו.

(7) וכן הוא במג"א.

(8) עמ' 45.

אהבת-ישראל בתורה ובמעשים טובים

**רבותינו נשיאי חב"ד היו דוגמה בולטת להפליא באהבתם כל ישראל •
הייתכן שיהודי לא ישמח על ראיית חברו בכל ליבו? • על גדולי-ישראל
במיוחד להיזהר באהבת-ישראל בשלמותה • מדוע לא הכניס אדמו"ר
הזקן את פרק לב בתניא בתחילתו או בסופו?**

להשתדל לעשות כל התלוי באדם לטובתו של יהודי, גם כאשר מדובר על שיפור והטבת "מצב-הרוח" של יהודי, ותו לא. ובזה גופא - אפילו לשעה קלה בלבד.

ומה שהוא אומר לעשות, הוא עושה בעצמו. סח המשב"ק הר"ר שלום בער שיחי' גאנזבורג ('בקדש פנימה' עמ' 47):

שנה אחת בחג-הפסח נתקלקל היין (לא באשמת מי שהכינו, אלא מסיבה חיצונית). כשהרבנית ע"ה טעמה מהיין בליל הסדר אותה שנה, ציינה שהיין מקולקל.

כשסיימנו את ה'סדר', חיך הרבי ואמר לי: "בכל זאת, צריך לומר למי שהכין את היין שבירכו עליו את כל הברכות, ו'המשיכו' את כל ה'המשכות'..."

ברכת 'שהחינו' על יהודי

בביקור הרבנים הראשיים של ארץ-הקודש ת"ו אצל הרבי בשנת תשמ"ט (תורת מנחם התועדויות תשמ"ט כרך ג' עמ' 127), הקשה הרבי שצריך עיון הטעם שאין נוהגים לברך שהחינו מי שרואה את

במאמר החסידות הראשון (ריבורי-המתחיל באתי לגני תשי"א פרק וא"ו) אמר הרבי בין השאר: ...בהוראות נשיאינו, שמה שתבעו מהמקושרים ושייכים אליהם הנה הם בעצמם קיימו ועשו כן... וכמו בהענין דאהבת-ישראל שיש בזה כוונה וכמה סיפורים מכלי-אחד-ואחד מהנשיאים... ולאחר פירוט של סיפורים מכל אחד ואחד מאדמו"ר חב"ד, סיים:

וכן ישנם כמה סיפורים מכ"ק מורי חמי אדמו"ר אודות השתדלותו לעשות טובה ואפילו לאיש פרטי, ברוחניות או בגשמיות. והניח את עצמו על זה, לא רק הגשמיות שלו כי אם גם הרוחניות שלו, אף שהיה שהיה מטיב עמו הנה לא זו בלבד שלא היה כלל בסוג של חברך בתורה ומצוות אלא שהיה שלא בערכו כלל.

נכנס יין - נמשך סוד

באחת משיחותיו (ש"פ תרומה תשמ"ו - יין מלכות כרך ב' עמ' 564) הפיק הרבי לקח והוראה מדברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין, עד כמה יש

- לאו בזכותא תליא אלא במזל תליא?
מתרץ אדמו"ר הזקן:

ודאי שיש מזל לישראל, כדמוכח גם ממה שאמרו רז"ל (שבת נג) "אדם אית ליה מזלא", וכן - "הכול תלוי במזלא" (זוהר ח"ג רפט). אלא שאינה דומה בחינת המזל של ישראל לבחינת המזל של אומות העולם. המזל של אומות העולם הוא - המזלות, שבעים השרים והכוכבים, שחלק ה' להם; ואילו ישראל אינם נתונים לשליטת המזלות, ומזלם הוא בחינת "אין", שלמעלה מהשתלשלות. וכך יש לפרש את מאמר חז"ל: "אין - מזל לישראל", המזל של ישראל הוא בחינת ה'אין'.

(ליקוטי-תורה, ע"ב, א)

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (טו,ו)

כלום יש פלא וחידוש בזה שאברהם אבינו ע"ה, שמסר את עצמו למיתה על קידוש ה' בכבשן האש, האמין בהבטחת ה' שיהיה לו בן?
אמר אדמו"ר הזקן:

תשוקתו של אברהם היתה שיהיה לו בן שיירש את דרך עבודתו בעבודת ה'. ועל זה הובטח "אשר יצא ממעיך הוא יירשך". אבל הוקשה לאברהם: הלא יצחק הוא בעל בחירה, וכיצד אברהם יכול להיות בטוח שיילך בעקבותיו? לכן נחשבה לו לזכות העובדה שהאמין בהבטחה זו.

כיצד, באמת, היה יכול הקב"ה להבטיח הבטחה כזו, והרי על-ידי כך שוללים מיצחק את הבחירה החפשיה? אלא הידיעה שלמעלה אינה מכריחה את הבחירה, כידוע.

(שמועות וסיפורים, חלק ג, עמ' 203)

במה אדע כי אירשנה (טו,ח)

כיצד אפשר להבין את העובדה שאברהם ביקש אות וסימן להבטחת הקב"ה, וכי הבטחתו של הקב"ה עצמה אינה מספקת?

הביאור בזה: רז"ל אמרו (בבא-בטרא קל) "אין למדין הלכה לא מפי לימוד כו' (שאם לומד הרב דרך לימודו ואמר 'מסתבר טעמא דפלוני חכם' אין תלמידיו למדין משם הלכה, דשמא אם יבא לידי מעשה ידקדק יותר ויראה טעם אחר בדבר, רשב"ם), עד שיאמרו לו הלכה למעשה". הווי אומר: הדיבור אינו מכריח שהדבר יבוא לידי מעשה בפועל, ובהחלט ייתכן הפסק בין הדיבור למעשה. לכן צריכה להיות פעולה מיוחדת שתוריד מדיבור למעשה.

ולכן, אף שהקב"ה הבטיח לאברהם בדיבור לתת את הארץ לישראל, מכל-מקום אברהם חשש שמא לא 'יומשך' הדבר מדיבור למעשה, כי מחמת חטאיהם לא יהיו ישראל ראויים לקבל את הארץ.

ואף שהבטחה מוכרחה להתקיים (שהרי הקב"ה הוא המבטיח) - עדיין קיים החשש שמא יהיה זה רק ברוחניות, ולא 'יומשך' כלל למטה בגשמיות. וברור שאם ה'המשכה' תהיה ברוחניות בלבד, רק יחידי-סגולה יוכלו לזכות בכך, כי לא כולם יהיו 'כלים' להשפעה. מה-שאיין-כן כשה'המשכה' היא בגשמיות - הרי היא לכל בני-ישראל בשווה.

לכן ביקש אברהם כריתת-ברית בעניין של מעשה-בפועל. ואז כשהבטחה מלווה במעשה-בפועל בהכרח הוא שתניתן הארץ בפועל (בגשמיות) לישראל.

(אור התורה, כרך א, דף פב)

פרשת לך-לך

לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יבא)

ציווי זה מופנה לנשמתו של כל יהודי ויהודי, אשר צריכה לרדת ממקור חוצבה בעולמות העליונים, דרך השתלשלות מדרגות רבות, עד לעולם הזה: "מארצך" - מבחינת רצון העליון (ארץ מלשון רצון); "ממולדתך" - מבחינת חכמה העליונה (הנקראת 'אב'); "מבית אביך" - מבחינת בינה (שהיא בית וכלי לאב, חכמה); "אל הארץ" - לעולם הזה הגשמי; "אשר אראך" - אשר אני, מהותו ועצמותו יתברך, אראה לך. רק בעולם הזה מסוגלת הנשמה להמשיך ו'לקחת' את עצמות הבורא, על-ידי עסק התורה והמצווה.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 15)

מארצך וממולדתך ומבית אביך (יבא)

"מארצך" - מרצונותיך; "ממולדתך" - ממידותיך; "מבית אביך" - משכלך. אף שרצונותיו של אברהם, וכן שכלו ומידותיו, היו חדורים קדושה, מכל מקום, הם כוחות שלו (אמנם של קדושה, אבל מציאות דקדושה); ועליו ללכת "אל הארץ אשר אראך" - העבודה שהקב"ה מראה לו. אמנם, גם לפני ציווי זה פרסם אברהם אלוקות בעולם והכניס רבים תחת כנפי השכינה, אבל הוא עשה זאת מצד הכרתו והבנתו באלוקות; ואילו לאחר הציווי נכנס לסדר חדש - פרסום אלוקות מצד ציווי ה', בתור שליח ה'.

(לקוטי שיחות, כרך כ, עמ' 58)

מארצך וממולדתך ומבית אביך (יבא)

התורה אינה מזכירה את גדולתו של אברהם (שהכיר את בוראו, שמסר נפשו על קידוש ה' באור-כשרים, ועוד), כפי שאנו מוצאים אצל נח (שקודם שהקב"ה דיבר אליו מקדימה התורה ומספרת שהיה צדיק ותמים). מדוע?

יש לומר, שאצל כל העמים, ההתקרבות לאלוקות תלויה בכך שהם מכירים בקב"ה ומתקשרים אליו. אך אצל עם-ישראל מתבסס עיקר קירובם לאלוקות ומציאותם כיהודים על כך שהקב"ה בחר בהם. וכאן יש רמז לעניין זה - שייחורו של אברהם אבינו כיהודי ומעלתו הגדולה אינם מתחילים בכך שהוא התקרב לבורא, אלא שהקב"ה הבדילו וייחדו; הקב"ה ציווה והוא קיים.

(לקוטי שיחות, כרך כ, עמ' 305)

ויוצא אותו החוצה (טוה)

אמר לפניו - ריבוננו-שלי-עולם! נסתכלתי באצטגנינות שלי, ואיני ראוי להוליד בן. אמר ליה: צא מאצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל (שבת קנו)

התוספות הקשו על זה: איך אפשר לומר שאין מזל לישראל, והרי אמרו רז"ל (מו"ק כח) "בני, חיי ומוזני

חברו לאחר ל' יום.

ב'פרדס חב"ד' (גליון 19 פרפראות הערה נג) הצביע על כך שבספר 'דרכי חיים ושלום' הנהגות הרה"צ וכו' ממונקאטש (סימן רס) התייחס לשאלה זו, ואם-כן נדרש הסבר מדוע לא ציין הרבי לדברים אלו - במיוחד לפי הידוע שספרי הרב הצדיק ממונקאטש היו חביבים אצלו.

הוא מותיב לה והוא מפרק לה:

הגאון הגדול רבי אברהם שפירא זצ"ל אכן ניסה באותו מעמד ליישב (ברוח דברי הרה"צ ממונקאטש) באומרו: "אולי הטעם הוא מפני שיש ספק אם השמחה בראייתו היא בכל הלב". אולם הרבי - באהבת-ישראל הגדולה שלו - שלל זאת ואמר שמכיוון שברכת שהיינו נאמרת גם מספק, ומכיוון שעל-פי תורה יש ציווי של אהבת-ישראל - הרי אין ספק שיהודי אכן שמח בראיית חברו!

והוסיף עוד שני דברים הראויים לציין:

אף שאין נוהגים (בפועל) לברך שהיינו על ראיית חברו - בוודאי לא מקפידים על זה שרוצה לברך שהיינו, ועונים אמן בלב שלם. אם אמרו שהיינו פעם אחת - בית דין מתנה עליהם והרי זה באופן של "פעולה נמשכת".

מאויבי תחכומי

מפרשת נח - אמר הרבי בשנת תשמ"ז (התועדויות תשמ"ז כרך א, עמ' 473) - ניתן ללמוד על גודל מעלת האחדות, כפי שרואים זאת באחדות של ה'לעומת-זה'. ובלשון הידוע - על דרך המוסר - "קרבו רודפי זימה מתורתך רחקו": כאשר רואים לדאבוננו שאצל 'רודפי זימה' ישנו עניין הקירוב והאחדות ('קרבו'), ואילו אצל העוסקים ב'תורתך', יכול להיות, חס-ושלום עניין של ריחוק כו' ('רחקו') - יש ללמוד (גם) מהם בבחינת 'מאויבי תחכומי' את עניין האחדות.

בהזדמנות אחרת (ליל ה' דחג-הסוכות תשמ"ה - התועדויות תשמ"ה כרך א, עמ' 294 ואילך) תבע הרבי לפעול גם על מי שנכללים בתואר 'גדולי-ישראל' גדולים אמיתיים - תוספת שלימות,

שתהיה אצלם גם השלימות דאהבת-ישראל.

הרבי הסביר שדווקא מצד גודל מעלתם נוגע אצלם ביותר וביותר כל פרט ופרט, והדבר אינו רק תוספת שלימות אצלם אלא שעניין זה נוגע לכללות מציאותם, עניין של פיקוח-נפש!

ה'לב' של התניא

"עניין השלום והאחדות הוא יסוד ספר התניא, וכמבואר במקום אחר שטעם זה נתבאר עניין זה דווקא בפרק לב שבתניא, היינו שזהו ליבו של ספר התניא" - אמר הרבי במאמר חסידות דיבור המתחיל פדה בשלום נפשי (תו"מ התועדויות תשמ"ח כרך ב' עמ' 54).

והוסיף הרבי:

ובפרט על-פי הידוע שבמהדורה קמא של ספר התניא (שהיתה נפוצה ומפורסמת בכתבי יד לפני הדפסת התניא, כמ"ש אדמו"ר הזקן עצמו בהקדמת המלקט) לא היה פרק זה, ונוסף לאחר זה, ואם כן לכאורה הוא דבר פלא, שהרי על-פי פשוטות כשמוסיפים איוו הוספה הרי מקומה הוא בסוף הספר (או בתחילתו), וכמו בספר התניא עצמו שהרבנים בני המחבר הוסיפו כמה ענינים בקונטרס אחרון שבסוף התניא, ואם-כן מדוע הוסיף אדמו"ר הזקן פרק זה דווקא באמצע הספר (אף שאין זה ממש באמצעו כי יש בו נ"ג פרקים, וחציו אינו ל"ב), ומזה מוכח שהדבר בתכלית הדיוק, ומודגש ביותר הרמז הנ"ל שזהו ליבו של ספר התניא.

הלכה ממסירות נפשו של משה רבינו

על פרשת תצווה כתוב בעל הטורים שזו הפרשה היחידה "משעה שנולד משה" שלא נזכר שמו של משה רבינו (עד משנה תורה). הטעם הוא, לפי שמשעה אמר "ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת", ו"קללת חכם אפילו על תנאי באה". ודבר זה התקיים בפרשה תצווה.

מכך למד הרבי הוראה נפלאה בעבודת ה' ('לקוטי שיחות' כרך כא עמ' 175): כשם שמשעה

ניגון חסידי

היכולת לנגן

תרנ"ב. בעת חתונת ר' משה האָרענשטיין היה אז הרב גרשון דוב [פאהארער] בליובאוויטש. אמר לי כ"ק אאמו"ר נ"ע שאבקר אצלו ואסתכל במנהגיו ואשמע מה שיספר לי. סיפר לי: שמעתי מחסידים הראשונים (של אדמו"ר הזקן), שהתקברו לחסידות על-ידי התפילה בניגון - הניגונים החסידיים השפיעו עליהם. וסיים (הרב גרשון-דוב): הנני מתמרמר על שאיני מנגן. אף שהנני גם כן כבד פה אין זה נוגע לי כל-כך - והנני חושב זה לי לעונש. וזלגו עיני דמעות. סיים כ"ק אדמו"ר [הריי"צ]: בכלל, בכייה שלו היתה בכייה פנימית.

(ספר השיחות תש"ו עמ' 9, תרגום מאידיש)

הניגון שלאחר 'יחידות'

אצל חסידים, הניגון אינו רק מגלה את מהלך הנפש של המנגן, אלא גם מעורר את המנגן לעבוד את העבודה שאליה הוא שייך. הוד כ"ק אאמו"ר [הרש"ב] אמר פעם: קול מעורר הכוונה. לחסיד אדמו"ר הזקן, וחסיד אדמו"ר האמצעי ושל הסבא [הצמח צדק], היה על כל עניין של עבודת החסידות והחסידים ניגון מיוחד. ניגון התעוררות לפני ואחרי שמיעת חסידות, לפני 'יחידות' ואחריה... בניגון שהיו חסידים שרים לפני יחידות, היה ניתן לשמוע באיזו אוירה ותקווה הולכים ליחידות, ובניגון שלאחרי יחידות הורגשה שמחת הנפש של החסיד מההוראות שקיבל ביחידות, שיביאו לו פעולה בעבודה.

(ספר השיחות תש"ו עמ' 7, תרגום מאידיש)

כדי ש'יונח' עניין פנימי...

דודי הרז"א שאל את כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] בשמחת תורה תרנ"ג: מדוע הניגון בתפילה הוא אחד מדרכי החסידות. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ענה: ניגון הוא מעמד הנפש שמתבטא בניגון. יש ניגון המגיע מגעגועים שהמנגן מתגעגע. יש ניגוני תקווה ויש ניגוני התמרמרות. וכך יש ניגונים שונים, המתארים את מעמד נפשו של המנגן. חסידים מנגנים בתפילה כי קול מעורר הכוונה. כדי להבין עניין פנימי - יש לנגן, וכאשר אצל חסיד 'הונח' היטב עניין בשעת התפילה - מתנגן לו ניגון.

(ספר השיחות תש"ו עמ' 5'6, תרגום מאידיש)

הסיפור "וילך אל דתן ואבירם..."? מכך מסיק רש"י, שהכרחי לומר, שכנוסף להליכת משה אל דתן ואבירם, התקיימה פעולה נפרדת על-ידי "ויקם משה". ומיהי הפעולה המיוחדת של "ויקם" כעניין בפני עצמו, שלא כהכנה להליכה שלאחר מכן? על כך מפרש רש"י - "כסבור שיישאו לו פנים":

כבר לפני כן פירש רש"י, על הפסוק "ויקם שדה עפרון", "תקומה היתה לו". כלומר, המילה "ויקם" מורה על קימה ועלייה בחשיבות.

וכן בעניינינו: הוספת המילים "ויקם משה" באה להשמיענו, שמשא לא הלך אל משכן דתן ואבירם סתם כך, אלא זה היה באופן של "תקומה היתה לו", היינו, הליכה כהליכתו של מלך מרום מעם, המעוררת רגש של חשיבות וכבוד, וכוונתו של משה היתה - "כסבור שיישאו לו פנים", שעצם החשיבות שבהליכה זו תשפיע על דתן ואבירם "שיישאו לו פנים".

מכך הפיק הרבי הוראה נפלאה בעניין אהבת-ישראל:

בלי להתחשב בכך שכבר נגזר הדין, ויותר מכך: הקב"ה כבר "נעל את השער" לחזרה בתשובה, כביכול, וציווה "העלו", שיש לסור מהם - בכל זאת, עקב אהבתו הגדולה לכל יהודי, בכל מצב שהוא - בדוגמת התייצבותו במסירות נפש אפילו למען עושי העגל - ביקש משה רבינו וחיפש גם במצב כזה דרך כיצד להשפיע על דתן ואבירם ולהצילם מרדת חיים שאולה.

על אחת כמה וכמה כאשר לא מדובר על יהודים המורדים בה' ח"ו, אלא על יהודים שהם עמי-הארצות ביהדות, כתינוקות שנשכו לבין הגויים - ודאי שמוטלת חובה על כל אחד ואחד לעשות ככל יכולתו, להשתדל בכל כוחו, ולנצל כל מיני אמצעים ותחבולות, למצוא את הדרך להציל יהודים אלו ולקרנם שוב לאבינו שבשמים.

ועל-ידי שמעוררים אותם ומשפיעים עליהם בבחינת "ואתם הדבקים בה' אלקיכם" גורמים ומביאים ל"חיים כולכם היום", חיים אמיתיים ונצחיים.

רבינו היה מוכן לוותר על המעלה הגבוהה ביותר שבו - הקשר שלו עם התורה - למען יהודים, ואפילו למען עושי העגל - שזה יותר מ"ואהבת לרעך כמוך", שהרי ה"כמוך" של משה הוא התורה, כל מציאותו חדרה בתורה. והנה, הוא היה מוכן לוותר על זאת כדי להתאחד עם ישראל - ובכלל זה מי שהיה מנותק רחמנא ליצילן מן התורה.

כך גם אצל כל יהודי: משה רבנו, כרעיא מהימנא, רצה ונתן כוח לכל יהודי בכל זמן ומקום להתנהג בדרך זו.

וזו היתה טענת משה רבינו: אם לא יתקיים חסוֹשֶׁלוֹם "תישא חטאתם", וממילא - "אשר חטא לי אמצחו מספרי" - והוא, משה רבנו, יישאר "בספרך", "יאמרו עליי שלא הייתי כדאי...", משום שלא רצה למסור את נפשו עד למצב של "מחני מספרך", ואז ילמדו מכך לדורי דורות!

וההוראה הנלמדת מכך לעבודת כל אחד ואחד היא: אין דיי שיש אהבת-ישראל, ולכל יהודי בכל מצב שהוא, והאהבה היא "כמוך" - אלא נדרשת מסירות נפש למען יהודי אחר, ולמען כל יהודי, אשר צריכה להתבטא ב"ואוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

משה בא בכל כבודו - לעוררם לתשובה!

הוראה נוספת מהנהגתו של משה רבינו למד הרבי מפרשת קורח (לקוטי שיחות כרך כח, עמ' 98):

בפרשת קורח מספרת התורה, שלפני שהעניש הקב"ה את קורח, דתן ואבירם, ציווה למשה: "ובר אל העדה לאמר, העלו (אסתלקו) מסביב למשכן קרח דתן ואבירם. ויקם משה וילך אל דתן ואבירם... וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים... ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב...".

רש"י מצטט את המילים "ויקם משה" ומפרש: "כסבור שיישאו לו פנים ולא עשו".

ויש להבין מדוע מקדימה התורה את המילים "ויקם משה", מה מוסיפה המילה "ויקם" להבנת